

*Henning Bergenholtz*

Hvorfor ikke skrive af?

Anmeldelse af: **Leiv Flisnes**: *Musikkordboken*. [Oslo]: Tano 1992.

Denne lille ordbog har et handy format. Prisen på NKK 89,- er ikke afskrækkende for bogens i alt 125 sider. Den indeholder et forord, en bagsidetekst, en lemmaliste med ca. 3000 lemmata og et appendiks på ni sider om notation, tonalt slægtskab og intervaller. Funktionen af dette appendiks bliver ikke forklaret i det meget korte forord og vil heller ikke blive berørt i denne anmeldelse. Brugergruppen bliver angivet meget bredt: musikinteresserede, musikere, pædagoger og musikelever. De loves alle at kunne finde en kortfattet information om norske og fremmedsproglige musikalske termer, i særdeleshed italienske: "Da musikspråket i det store og hele er italiensk, vil både profesjonelle musikere og amatører ha glede av at ord og begreper blir oversatt og forklart." Der er ingen tvivl om, at mange musikelever og amatørmusikere vil kunne have nytte af en forklarende musikkordbog, der også tager hensyn til mange af de udtryk, de finder i musikbøger og ved ledsagende angivelser i noder. Om også professionelle musikere og (musik)pædagoger kan nøjes med en så lille og kortfattet ordbog, er nok mere usikkert.

Ved lemmaselektionen har forfatteren medtaget ikke kun rene fagtermer, men også ikke-fagtermer fra andre sprog, både adverbier som *immer* eller præpositioner som *da*, *dal* og *zu*. Der bliver dog ikke sagt, om disse ord stammer fra tysk, fransk eller italiensk, men det ved brugeren vel også ud fra sin udgangstekst eller -node. Forklaringerne på fagtermer er som sagt oftest meget korte, f.eks.

**Czakan** Gammel Fløyte

**Czardas** Ungarsk dans

**Czimken** Polsk dans

I de tilfælde, hvor flere termer fra forskellige sprog har den samme betydning, og også skrives sådan, at de følger efter hinanden, bliver der kun givet en forklaring/oversættelse ved det første lemma. Ved de følgende står der blot et "do.", f.eks. ved *dolormente* og *dolore*, som begge følger efter *dolendo* med forklaringerne "Trist, lidende". Når en sådan lemmarække afbrydes af et sideskift, forekommer forklaringen "do." særligt irriterende, indtil man lærer denne uopfindsomme forklarings betydning. I de lidt længere forklaringer er selve sproget kendetegnet ved stor grammatisk variation, f.eks.: "Navn på den sjette tonen i C-dur skala", "Navnet på tonen H senket et halvt tonetrinn", "Den første tonen i det musikalske alfabet". En sådan variation virker på den ene side lidt irriterende, men modvirker på den anden side det indtryk af en skematisk stil, som man kan finde i nogle fagordbøger. Der er dog ikke kun tale om en uortodoks variation, når mange lemmata er anført forkert:

**Cum sanctu spiritu** kan det måske hedde i middelalderlatin, men normalt finder man *cum spirito sancto*

**A** eller **Alla capella** *alla* bruges aldrig, det hedder *a cappella*

**Accompagnamento** kendes ikke, det må være et konstrueret adverbium, som i øvrigt oversættes med et substantiv: "Akkompagnement, ledsakelse"

**Accompagnement** hedder *accompagnement*, i hvert fald på fransk, på italiensk eksisterer det ikke

**Agremens** hedder *agréments*

**Breve** hedder *brevis*

**Beklemmt** skal formentlig være tysk, men findes ikke, lige så lidt som

**Gefüllig** som tilmed får forklaringen "Behagelig, yndig"

**Gefühl mit** lyder mere tysk i den rigtige rækkefølge *mit Gefühl*

**Mit ausdrück, Mit bewegung, Mit kraft** har ganske vist den rigtige ordrækkefølge, men forstyrres alligevel af substantivernes begyndelsesbogstav

Det er her kun et uddrag af de forskellige ortografiske variationer, lemmalisten indeholder. Hvis man elsker at finde fejl, kan bogen anbefales varmt. Det er dog ikke den mest problematiske del i ordbogen. Forklaringerne hhv. oversættelserne, især fra italiensk og latin er ofte direkte misvisende, forkerte eller uforståelige: *Basso continuo* er ikke en "Vedvarende, liggende basstemme", men betegnelsen for cembalo-stemmen (kombineret med cello eller fagot) i et værk fra barokken. *Alt* svarer ikke til alle følgende sideordnede angivelser "Altstemme/sang, dyp kvinnestemme, den højeste mannsstemme". Med *alt* betegnes ikke den højeste mandestemme ligeså lidt som den dybeste kvindestemme kaldes *contralto*, som forklaringen ved *contralto* fortæller den undrende eller godtroende ordbogsbruger. Så er det forholdsvis uskyldigt at forklare *al antico* med "I antikk stil" i stedet for med det mere korrekte "i gammel stil". Lidt småligt er det måske også her at betone, at "tone" i forklaringen ved *all'unisono* "To eller flere stemmer spiller samme tone" kalder på smilebåndet. Der spilles ikke bare samme tone, men samme melodi eller stemme. Noget af et højdepunkt i ordbogen findes under *inversjon*. Forklaringen hertil er så god, at den selv efter den tiende gentagelse ikke mister noget af sin mystiske spænding. Den kan anbefales som latterbringende citat i en hyldesttale til en musikinteresseret: "Omvending av motiv ved gjentakelse hvor oppadgående og nedadgående tonerekke går motsat vei". Der er mange flere utraditionelle forklaringer, f.eks. kan anbefales at begynde med *intervall, kvint, legato, oktav, ordinario, portamento, ters, tetrakord, tolvtonesystem*.

Med fare for at blive beskyldt for opfordring til ordbogskriminelle eller i det mindste uetiske handlinger (sml. Fjeld 1994) ville det have været bedre for ordbogsbrugeren, hvis forfatteren af denne lille musikordbog i højere grad havde taget udgangspunkt i nogen af de foreliggende opslagsværker. Den på bagsideteksten forudsete glæde af ordbogen vil for professionelle musikere i første række bestå i morskab. Derimod stiller det sig anderledes for den bruger, der virkelig ønsker ny

og korrekt information. Bogen kan ikke anbefales hverken skoleelever, musikelever eller andre, som vil bruge denne ordbog som hjælp for musikalsk forståelse, at anskaffe, endsigse benytte den foreliggende musikordbog.

## Litteratur

- Bergenholtz, Henning 1994: Materiale til ordbogen. I: Henning Bergenholtz og Sven Tarp med bidrag af Grete Duvå, Ole Norling-Christensen, Anna-Lise Laursen, Hans Kristian Mikkelsen, Sandro Nielsen og Jette Pedersen: *Manual i fagleksikografi. Udarbejdelse af fagordbøger – problemer og løsningsforslag*. Herning: Systime, 90–97.
- Fjeld, Ruth Vatvedt 1994: Om ordbokskriminalitet og etikk i leksikografisk arbeid. I: *LexicoNordica 1*.
- Venn, Ursula 1991: Kritik und Vorschläge zur Fachlexikographie der Musik. I: *Worte, Wörter, Wörterbücher. Lexikographische Beiträge im Essener linguistischen Kolloquium*, hrsg. von Gregor Meder u. Andreas Dörner. Tübingen: Niemeyer, 183–194.